

OPENBAAR MINISTERIE

Parket-Generaal

Postbus 20305, 2500 EH Den Haag

NRC Handelsblad

Postbus 20673
1001 NR Amsterdam

Prins Clauslaan 16
2595 AJ Den Haag
T +31 88 699 11 00
www.om.nl

Datum 17 oktober 2018
Onderdeel Bestuurlijke en Juridische Zaken
Ons kenmerk PaG/BJZ/52536
Contactpersoon
Doorkiesnummer(s)
Bijlage(n) -
Onderwerp Beantwoording informatieverzoek

Bij beantwoording de datum en
ons kenmerk vermelden.

Geachte heer

Bij dezen reageer ik op uw verzoek van 13 juli 2018, gericht aan het College van procureurs-generaal (hierna: het College).

In uw verzoek vraagt u met een beroep op de Wet openbaarheid van bestuur (hierna: Wob) om bepaalde informatie. U stelt een zestal vragen. Ik merk op dat u feitelijk verzoekt om beantwoording van deze vragen, en niet om openbaarmaking van concrete documenten. U verwijst weliswaar naar "het databestand" waarin de antwoorden op uw vragen zich zouden bevinden, maar het Openbaar Ministerie beschikt niet over een dergelijk databestand. Een deel van de antwoorden op uw vragen volgt ook niet uit documenten, maar moet worden gebaseerd op de herinnering van betrokken medewerkers. Daarop zal ik hieronder nog nader ingaan.

Om toch zoveel mogelijk tegemoet te komen aan uw informatieverzoek, heb ik uw vragen uitgezet bij de verschillende onderdelen van het Openbaar Ministerie zodat ik die vragen in deze brief kan beantwoorden.

Uw vragen

Kort samengevat heeft u aangegeven dat u over de periode van 1 januari 2015 t/m 20 juli 2018 (de datum van ontvangst van uw brief) en voor zover mogelijk per geval het volgende wilt weten:

1. Hoe vaak is vanuit parketten aan het College een verzoek gedaan om dwangmiddelen in te zetten tegen journalisten?
2. Over welke journalisten (subsidiar welke journalistieke organisaties, meer subsidiar welke journalistieke sector) gingen deze verzoeken?
3. Over welke dwangmiddelen gingen deze verzoeken en waarom is voor inzet gekozen?
4. Zijn deze verzoeken toegewezen en zo ja, in welke mate?
5. Gedurende welke tijd zijn de dwangmiddelen ingezet en wat was de reden voor beëindiging van de inzet?
6. Vragen met betrekking tot zaken waarin dwangmiddelen tegen journalisten zijn ingezet zonder toestemming te vragen aan het College:
 - a. Hoe vaak is dit voorgekomen?
 - b. In hoeveel gevallen is het College hier alsnog achter gekomen?
 - c. Om welke journalisten, subsidiar welke media ging het?
 - d. Wat was de reden van de inzet van deze middelen?
 - e. Hoe lang heeft de inzet van dwangmiddelen geduurd?
 - f. Welke maatregelen zijn genomen tegen de parketleiding of tegen individuele officieren toen duidelijk werd dat zonder toestemming van het College dwangmiddelen tegen journalisten waren ingezet?

Voorafgaande opmerkingen

Uw vragen zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op de aanname dat voor inzet van dwangmiddelen tegen een journalist toestemming van het College vereist is. Dit is echter niet het geval. De Aanwijzing toepassing dwangmiddelen bij journalisten bepaalt slechts dat het College door de parketleiding over de inzet wordt geïnformeerd. Dit betekent dat ik vraag 4 niet kan beantwoorden. Bij de overige vragen waarbij u uitgaat van het al dan niet vragen van toestemming aan het College, zal ik dat uitleggen als het al dan niet informeren van het College.

Voorts moet ik een voorbehoud maken bij de beantwoording van uw vragen. Dit heeft ermee te maken dat in de systemen van het Openbaar Ministerie de betrokkenheid van een journalist niet als factor wordt geregistreerd waarop later een zoekopdracht kan worden uitgevoerd. Dit betekent dat uw vragen 1 en 6 (en de onderliggende vragen) alleen kunnen worden beantwoord op basis van het geheugen van individuele medewerkers. Vanzelfsprekend neemt dit niet weg dat ik naar beste vermogen de informatie heb verzameld waarom u hebt gevraagd.

Ten slotte is van belang dat ik ervan uitga dat uw vragen gericht zijn op zaken waarin een dwangmiddel daadwerkelijk tegen een journalist zelf is ingezet. Dit zijn ook de zaken waarop de Aanwijzing toepassing dwangmiddelen bij journalisten van toepassing is. Het is daarnaast namelijk altijd mogelijk dat bijvoorbeeld een verdachte (niet-journalist) die getapt wordt, contact legt met een journalist. In dergelijke gevallen is er geen sprake van een dwangmiddel dat

wordt ingezet tegen de journalist en gelden naast de wettelijke criteria geen aanvullende voorwaarden.

Namen van journalisten

In mijn beantwoording hieronder zal ik geen namen van individuele journalisten noemen. Ik doe dit, mede gelet op het feit dat het in deze gevallen gaat om betrokkenheid – al dan niet als verdachte – bij een strafrechtelijk onderzoek, in verband met het recht op privacy van de betrokkenen. Waar het niet raakt aan de belangen van lopende strafrechtelijke onderzoeken of de belangen van de betrokken organisatie, zal ik wel benoemen om welke journalistieke organisatie het gaat. Indien wel sprake is van een lopend strafrechtelijk onderzoek, zal ik mijn informatievoorziening moeten beperken. Ik vraag daarvoor uw begrip.

Beantwoording

Ik zal hieronder per jaar de zaken behandelen die onder het bereik van uw vragen vallen. Per zaak zal ik voor zover mogelijk de door u gestelde vragen beantwoorden. Ik zal daarna ingaan op de vragen die zich lenen voor een algemene beantwoording.

2015

Zaak 1: in oktober 2014 zijn op grond van artikel 126n Wetboek van Strafvordering (hierna: Sv) historische verkeersgegevens opgevraagd van de telefoon van een journalist van De Stentor. Deze gegevens zijn opgevraagd om de verblijfplaats te achterhalen van een vermiste tienjarige die door de journalist was geïnterviewd. Over de inzet van dit dwangmiddel is het College niet voorafgaand geïnformeerd. Dit heeft geen verdere gevolgen gehad voor het onderzoek.

Zaak 2: in december 2015 is aan een journalist van een televisieprogramma op zijn verzoek en in overleg met de hoofdredactie van het televisieprogramma een bevel tot uitlevering van goederen gegeven op grond van artikel 96a Wetboek van Strafvordering (hierna: Sv). Dit is gedaan met het oog op waarheidsvinding in een strafrechtelijk onderzoek. Nu dit onderzoek nog loopt, wordt hierover verder geen informatie gedeeld.

Over de inzet van dit bevel is het College niet geïnformeerd. Omdat in dit geval echter het bevel is ingezet in afstemming met de journalist en zijn werkgever, waren geen journalistieke belangen in het geding en heeft dit niet geleid tot maatregelen.

2016

Zaak 2 (tweede dwangmiddel): in hetzelfde onderzoek als vermeld bij zaak 2 in 2015, is in maart 2016 aan dezelfde journalist en onder dezelfde omstandigheden een tweede bevel tot uitlevering gegeven op grond van artikel 96a Sv.

Zaak 3: in november 2016 is een medewerker van een televisieprogramma als verdachte aangehouden en verhoord in verband met een voorgenomen aankoop van illegaal vuurwerk. De zaak is inmiddels geseponeerd.

Zaak 4: in een onderzoek naar de liquidatie van een journalist is na machtiging van de rechter-commissaris een woning doorzocht en is beslag gelegd op gegevensdragers van de vermoorde journalist, dit met het oog op waarheidsvinding in het strafrechtelijk onderzoek naar de liquidatie. Het College is over deze zaak geïnformeerd, zij het niet specifiek over het vraagstuk van journalistieke belangen. Wel is telkens wanneer mogelijk een inbreuk op bronbescherming zou worden gemaakt, de rechter-commissaris om toestemming gevraagd. Omdat sprake is van een lopend onderzoek, wordt hierover verder geen informatie gedeeld.

2017

Zaak 5: in januari 2017 is op grond van artikel 126nd lid 6 Sv na machtiging van de rechter-commissaris de verstrekking van foto's en video's gevorderd bij de beheerder van een nieuwswebsite omdat deze beelden nodig waren voor onderzoek naar een verkeersongeval waarbij een dode was gevallen. Het ging in deze zaak om beelden die gemaakt waren op een openbare locatie. Zodoende waren geen journalistieke belangen in het geding. De inzet van het dwangmiddel is derhalve niet voorafgaand aan het College gemeld.

Zaak 6: in januari 2017 is onder een journalist en een cameraman beslag gelegd op voorwerpen die zij hadden meegenomen van de locatie waar de MH17 is neergestort. Dit met het oog op het onderzoek naar MH17. Omdat het besluit tot inbeslagneming pas is genomen op het moment dat de journalist aankwam op Schiphol, kon het College niet vooraf worden geïnformeerd maar is dit naderhand gebeurd. De rechter-commissaris heeft het beslag achteraf als rechtmatig beoordeeld.

Zaak 7: in mei 2017 zijn naar aanleiding van een uitzending van TROS Radar aangiften gedaan en is een onderzoek gestart naar mogelijke identiteitsfraude en valsheid in geschrift. In dit onderzoek zijn twee medewerkers van het televisieprogramma als verdachte aangemerkt en gehoord. Nu de programmamakers alleen zijn gehoord, zijn geen dwangmiddelen ingezet. De zaken tegen beiden zijn inmiddels geseponeerd.

Zaak 8: in 2017 zijn op grond van artikel 126n Sv historische verkeersgegevens opgevraagd van een journalist van het Brabants Dagblad. Voor de overige toelichting op deze zaak verwijs ik naar de omschrijving hieronder bij zaak 8 in 2018.

Zaak 9: in september 2017 is een freelance-fotograaf van NRC aangehouden en is zijn fotocamera in beslag genomen met het oog op het verkrijgen van beeldmateriaal van een schermutseling tussen een demonstrant en een militair. Na verhoor is de fotograaf in vrijheid gesteld, korte tijd later is de zaak geseponneerd. Hierbij is gehandeld in strijd met de Aanwijzing toepassing dwangmiddelen bij journalisten, hetgeen ook door het Openbaar Ministerie is erkend en waarvoor excuses zijn aangeboden. Gedurende het verloop van deze zaak is het College op de hoogte gehouden. De casus is ter reflectie besproken in het landelijk overleg van recherche-officieren van justitie.

Zaak 10: in oktober 2017 en later in februari 2018 zijn op grond van artikel 126n Sv historische verkeersgegevens opgevraagd van de telefoon van een persfotograaf zijnde een journalist van MediaTV met het oog op het achterhalen van een lek bij de politie. De Aanwijzing toepassing dwangmiddelen bij journalisten is hierbij niet gevolgd. Toen dit duidelijk werd, is het College, achteraf, geïnformeerd. Ook is de journalist op de hoogte gesteld, waarbij verontschuldigen zijn aangeboden. Gevolg van dit handelen was dat de verkregen informatie is vernietigd en dat het onderzoek is afgebroken.

Zaak 11: in 2017 is onder een productiemaatschappij van een televisieprogramma beslag gelegd op illegaal vuurwerk. Zowel de productiemaatschappij als de eindredacteur zijn aangemerkt als verdachte van overtreding van vuurwerkwetgeving. Omdat vanwege de veiligheidsrisico's direct is overgegaan tot inbeslagneming, is het College hierover niet voorafgaand geïnformeerd. De zaak tegen de eindredacteur is geseponneerd. De zaak tegen de productiemaatschappij loopt nog.

2018

Zaak 12: begin 2018 is een journalist van RTV Noord als verdachte aangemerkt en aangehouden in verband met het bezit van illegaal vuurwerk. Ook is illegaal vuurwerk onder de journalist in beslag genomen. Omdat vanwege veiligheidsrisico's direct is overgegaan tot inbeslagneming, is het College hierover niet voorafgaand geïnformeerd. Het College is wel naderhand geïnformeerd. Omdat de zaak nog loopt is de afdoening nog niet bekend.

Zaak 8 (tweede dwangmiddel): in 2018 is bij de rechter-commissaris een machtiging verkregen voor het opnemen van een gesprek tussen een verdachte en een journalist van het Brabants Dagblad op grond van artikel 126l Sv. Dit middel is uiteindelijk niet ingezet. Eerder zijn historische verkeersgegevens van de telefoon van de journalist opgevraagd (zie hierboven zaak 8 in 2017). Een en ander speelde in het kader van een strafrechtelijk onderzoek naar het lekken uit de vertrouwenscommissie die betrokken was bij een burgemeestersbenoeming. In beide gevallen is het College hierover niet conform de Aanwijzing toepassing

dwangmiddelen bij journalisten geïnformeerd. Door het Openbaar Ministerie is erkend dat in dit geval verkeerd is gehandeld en als gevolg zal het Openbaar Ministerie de verkregen informatie niet voor het bewijs gebruiken. Welke gevolgen dit zal hebben voor het verdere verloop van de strafzaak is op dit moment nog niet bekend.

Zaak 13: in maart 2018 is in het onderzoek naar de moord op de broer van een kroongetuige een gesprek tussen een journalist en een bron opgenomen op grond van artikel 126I Sv en na machtiging van de rechter-commissaris. Dit is gebeurd met het oog op het achterhalen van de toedracht van de moord en het beveiligen van overige betrokkenen. Het College is over dit dwangmiddel niet voorafgaand geïnformeerd. Door het Openbaar Ministerie is erkend dat in deze zaak is gehandeld in strijd met de Aanwijzing toepassing dwangmiddelen bij journalisten. Als gevolg hiervan is het opgenomen gesprek nooit uitgeluisterd en zijn de opnamen vernietigd. Het strafrechtelijk onderzoek naar de moord loopt nog.

Zaak 14: in april 2018 is een journalist van Zembla in het UMC Utrecht aangehouden door beveiligers op verdenking van lokaalvredebreuk en daarna conform wettelijke verplichtingen overgedragen aan de politie. Op dezelfde dag is deze journalist ook als verdachte gehoord. Nu sprake was van een heterdaadsituatie, kon het College hierover niet vooraf worden geïnformeerd. Het College is wel naderhand geïnformeerd. De zaak tegen de journalist is geseponeerd.

Zaak 15: in 2018 zijn in een onderzoek naar een zelfdoding op grond van artikel 126nd Sv een aantal gegevens gevorderd bij de productiemaatschappij van een televisieprogramma. Dit is gedaan met oog op het achterhalen van de omstandigheden die hebben geleid tot de zelfdoding. De vordering is niet vooraf gemeld aan het College. Nu alle betrokkenen echter hebben aangegeven vrijwillig te willen meewerken, zijn geen journalistieke belangen in het geding en zijn hieraan geen gevolgen verbonden.

Beantwoording overige vragen

Als zesde vraag van uw verzoek, vraagt u naar informatie over gevallen waarin het College niet is geïnformeerd over de inzet van een dwangmiddel tegen een journalist. In een aantal van de hierboven vermelde zaken was dit het geval. Het oogmerk van de inzet is in deze gevallen telkens geweest de waarheidsvinding in een strafrechtelijk onderzoek.

U vraagt hierbij ook welke maatregelen zijn genomen tegen de parketleiding of tegen individuele officieren van justitie in dergelijke gevallen. Daarbij gaat u er overigens, zoals eerder vermeld, ten onrechte vanuit dat in deze gevallen zou zijn gehandeld zonder een vereiste toestemming van het College.

Ik hecht eraan om te benadrukken dat in geen van de hierboven beschreven zaken waarin zonder het College te informeren een dwangmiddel is ingezet terwijl journalistieke belangen in het geding waren, dit is gedaan met opzettelijke veronachtzaming van de positie van de journalist of het belang van de vrije nieuwsgaring. Ook is bij de inzet van de dwangmiddelen telkens voldaan aan de eisen die daaraan worden gesteld in het Wetboek van Strafvordering. Dat echter in een aantal zaken de journalistieke belangen in het geding zijn gekomen zonder dat is gehandeld conform de Aanwijzing toepassing dwangmiddelen bij journalisten, is onverminderd kwalijk en dient te worden aangegrepen als aanleiding voor maatregelen om dit in de toekomst te voorkomen.

Deze maatregelen zijn dan ook in voorbereiding of zijn reeds genomen. Een wijziging van de Aanwijzing toepassing dwangmiddelen bij journalisten is inmiddels afgerond. De Aanwijzing is in lijn gebracht met de Wet bronbescherming in strafzaken die op 1 oktober 2018 in werking is getreden. De Aanwijzing is ook op 1 oktober 2018 in werking getreden en is verduidelijkt om interpretatieverschillen te voorkomen zodat voor iedereen duidelijk is hoe en door wie de inzet van een dwangmiddel tegen een journalist moet worden beoordeeld. Daarnaast zal binnen de opleidingstrajecten van het Openbaar Ministerie, zowel voor nieuwe officieren van justitie als in het kader van permanente educatie, meer aandacht worden besteed aan de journalistieke bronbescherming. Ik verwijs hierbij volledigheidshalve naar de brief van de minister van Justitie en Veiligheid aan de Tweede Kamer van 4 september 2018 (kenmerk: 2352057), waarin deze maatregelen ook aan de orde komen. Zoals uit deze brief ook volgt vormden de hierboven genoemde zaken 8, 10 en 13, waarin door het Openbaar Ministerie is erkend dat niet is gehandeld conform de Aanwijzing toepassing dwangmiddelen bij journalisten, de concrete aanleiding voor deze maatregelen.

Voorts geldt dat het niet volgen van de Aanwijzing en het daarbij maken van een inbreuk op de journalistieke bronbescherming, gevolgen kan hebben in individuele strafzaken. Zoals hierboven bij een aantal zaken is beschreven, kan worden besloten om verkregen bewijs niet te gebruiken of te vernietigen, en in een enkel geval is besloten het strafrechtelijk onderzoek in zijn geheel te staken. Als een strafzaak wel doorgang vindt, zal de officier van justitie zich tegenover de rechter verantwoorden over het verloop van het onderzoek en zal de rechter kunnen oordelen over (de rechtmatigheid van de wijze van verkrijging van) het bewijs.

Over interne maatregelen tegen individuele medewerkers doe ik geen mededelingen, nu dit onderdeel is van het personeelsbeleid van het Openbaar Ministerie en daarbij vertrouwelijkheid in acht dient te worden genomen. U zult echter begrijpen dat op zaken waarin fouten zijn vastgesteld met en door de betrokkenen is gereflecteerd.

Datum 17 oktober 2018
Ons kenmerk PaG/BJZ/52536
Pagina 8/8

Ik vertrouw erop u met het bovenstaande voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

De Minister van Justitie en Veiligheid
namens de Minister,
Het College van procureurs-generaal,
namens deze,
het Hoofd Bestuurlijke en Juridische Zaken,

R.R. ~~Joesoef~~ Djamil